

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. I. Quid Mutuum, Quid Vsura & qualiter Prohibita?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

legatum civitati ad aliud profanum possit per primores oppidi cum heredibus converti in aliud opus, quo memoria defuncti celebretur *L. Legatum ff. de Usu & usufructu leg.* At legata pia non fiunt caduca, neque redeunt ad heredes, sed si nequeant modo disposito mandari executioni, Episcopi vel Legati Pontificis cum Executoibus est juxta Doctores communiter substituere aliud opus æquè vel magis pium, idque proximè accedens seu simile, arg. *Trid. sess. 25. c. 8. de reform.* & ex dictamine congruentiæ naturalis.

postolica auctoritate) converti. Ubi idem tenet *Glossa* referens hunc casum inter illos, quos Pontifex sibi etiam contra legatos suos reservat, quales recensentur *c. 4. de offic. Legati.*

Colligitur etiam ex *Tridentino sess. 22. c. 6. de reform.* ubi specialiter ordinat, ut ante executionem in commutacionibus ultimarum voluntatum, que non nisi ex justa & necessaria causa fieri debent, Episcopi tanquam delegati *Sedis Apostolicæ* summarie & extrajudicialiter cognoscant de veritate narratorum; supponens (ut apparet) rem istam non esse juris Episcopalis.

Ibidem etiam significat *Tridentinum* requiri in ipso Pontifice justam seu necessariam causam. Alias enim omnino servandæ sunt ultimæ voluntates juxta *L. 1. c. de Sacros. Eccles. & faveo c. Ultima voluntas 13. q. 2.* Ratio quoque idem confirmat: cum Papa non possit pro nutu suo disponere de bonis subditorum, sed pro exigentia finis spiritualis. Uti neque potest contractus cum Ecclesia in totos pro libitu alterare vel irritare. Plura de Testamentis videri possunt apud Jurisperitos, & *Gudelinum* in Commentario speciali de Testamentis. Theologiæ Studiosis pauca de multis magis ad forum spectantibus delibasse sufficiat.

81. In Pontifice ipso requiritur legitima causa.

Secus, de legato ppi.

Quod opus si substituentium si nequeant in specia impleri.

80. Si possint impleri, an Episcopus ob causas queat commutare.

Negans sententia sua dicit.

Verum si potest ultima voluntas in specie impleri, non potest Episcopus aut etiam legatus, quantumvis causa videatur justa immutare illam in aliud opus, sed necessaria est auctoritas Pontificis, uti probabilis censet *Malderus Tr. 1. c. 11. dub. 11.* referens *Panormitanum, Molina, Jacobum de Grassis* contra nonnullos (quibus non parum videtur accedere *Bonacina de Contract. d. 3. q. ult. p. ult. sub finem, quem vide*) signanter *Covarruvias* fundantem se in *L. penult. ff. de operibus publ. quæ sanè* (inquit *Malderus*) nihil ejus sententiam juvat, ut contra *Covarruvias* observat *Molina*.
Indicatur in *Clem. 2. de Relig. Domib.* Cum ea (inquit) qua ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debent, non ad alium (salvâ quidem *Sedis A-*

DISPUTATIO TERTIA.

De Mutuo, Usura & Cambijs.

QUESTIO I.

Quid Mutuum, Quid Usura & qualiter prohibita?

MUTUUM, sic dictum quasi ex meo tuum, interdum significat ipsam rem quæ mutuo traditur, interdum autem, & in præsentia, ipsum contractum mutui, qui re seu traditione perficitur, estque adeo traditio rei constantis numero, pondere & mensurâ, seu (ut alii, & in idem redit) fungibilis (addunt plures, usu consumptibilis) eo animo ut statim fiat accipientis cum obligatione postmodum reddendi similem in specie & bonitate. Res fungibiles dicuntur, quæ talis sunt conditionis, ut una alterius vice fungi consueverit, ideoque alterâ ejusdem generis reddita videatur eadem reddita sine detrimento creditoris, quia scilicet juxta consuetum convictum æstimatio earum fit in numero, pondere vel mensura: prout sunt pecunia, butyrum, frumentum, oleum, aromata &c. Censent prom-
Herincx Sum. Theol. Pars III.

inde passim Doctores oves, boves, equos aut similia pecora non dici mutuo tradi, quod in his non æstimetur sola quantitas, seu non consent ponere, numero vel mensurâ. Quamvis non veter aliquo casu id fieri, ut nempe ovis v. g. mutuo detur pro alia ejusdem ponderis seu bonitatis reddendâ.

Addunt etiam plures Doctores consistere mutuum in rebus usu consumptibilibus. Quod saltem ordinarij est: mutuum enim (ut inductione patet) petitur & datur, ut mutuarius re mutatâ abutatur, eam scilicet destruendo, saltem moraliter. Quod addo, propter pecuniam, cujus usus est ipsa alienatio, & quæ propter hanc mutuo petitur. Si enim numerus ad ostentandum dumtaxat vel ad custodiendum petantur, potius est commodatum vel depositum, quàm mutuum. Et ideo consequenter non est vi mutui necessario reddenda eadem numero res, sed saltem specie, seu similis. Quamvis è contrâ non necesse sit esse numero diversam, nam qui mutatâ mente aut occasione rem mutuo acceptam reservasset, utique obligationi satisfaceret, eandem numero reddendo mutuant. In pecunia quoque non tam attendit.

2. Ordinariè veniatur circa usu consumptibilis.

Quæ si casu non sint consumpta possunt reddi eadem numero.

N n ditur

1. Quid mutuum.

In quibus rebus datur.

In redditi-
one mutui
pecuniaris
quid spe-
ciandum.

ditur physica & materialis species auri vel
argenti, quam formalis, ipsius scilicet
valoris; ut proinde juxta plurimum Docto-
rum sententia in qualibet alia specie ejus-
dem valoris solvi possit, quando nempe
aliud in pactum non fuit deductum, ne-
que creditor inde dampnum passurus est. De
quo tamen vide *Valer. Andr. ad Instigut.*
Quibus modis re contrah. oblig. in addis.
n. 9.

3.
An inter-
dum reperi-
ri possit in
ijs, que usu
non consu-
muntur.

An autem res usu non consumptibilis sit
omni casu excludenda a ratione mutui,
dubitari possit. Et videtur, quod non: eo
quod juxta *Instigut. Quibus modis re contrah.*
obligat. in mut. massa auri & argenti sit ma-
teria mutui, quæ tamen usu non consumi-
tur, etsi unde artefactum v.g. cyphus fiat.
Simili ratione videtur ligna & lapides posse
eo animo cæcedi, ut statim fiant accipien-
tis cum obligatione tantumdem reddendi
ejusdem generis & bonitatis. Ita Docto-
res passim. Nihilominus revera etiam tunc
talis res petitur & datur regulariter ad il-
lam suo modo consumendam seu varian-
dam; quatenus scilicet ex illa fiant scamp-
na, sedes, domus aliavè artefacta, sic
ut à statu suo in aliam formam transmu-
tentur, ob quod etiam nomenclaturam
mutent. Alias enim si omnino immutata
concedatur ad alium usum, communi mo-
do loquendi non videretur consuetum mu-
tuum. Quamvis simpliciter non repugnet
concedi illam cum translatione domini &
obligatione similem reddendi, præscinden-
do ab usu quocumque, qui est penes ar-
bitrium ejus, qui dominium acquisivit. Is
autem contractus intrinsicè non differret
à mutuo, quidquid sit de voce.

4.
Quæ esse
vat à Pre-
cario, Com-
modato,
Permuta-
tione.

Differt mutuum à Precario & Commo-
dato, quod in his dominium non transfe-
ratur, ideoque idem numero reddendum
fit. A Permutatione & Venditione, quod
in his diversum genus recipiatur ab eo
quod acceptum est, idque absque ulla di-
latione per se loquendo, puta nisi dilata
solutione (in qua tacitum mutuum invol-
vitur) res vendatur: secus in mutuo ubi
idem in specie & bonitate reddendum, id-
que transacto tempore, sive præfixo per
mutuantem, aut per leges, sive alias pruden-
tis arbitrio taxando, in quo nimirum
mutuatarius commodè re mutuata, uti po-
tuerit.

5.
Notanda
circa mu-
tuum filio-
rum fami-
lias.

Circa mutuum filiorum familias, etsi pu-
berum, advertendum, eos, si sine consensu
parentum mutuo pecuniam acceperint, non
teneri, uti nec parentes, eam solvere, sed
posse etiam postmodum contra excipere
per beneficium S.C. Macedoniani. Quod
juxta *Angelum, Sanchez, Lessium* & pluri-
mos alios Doctores (ut citat & sequitur
*Castro Palao d.4. p.3. n.6. contra Covarru-
vias* & plures alios apud *Castro Palao n.5.*)
excusat filios etiam in foro conscientie.

Excipiuntur tamen quidam casus. Inter
alios, si filii habuerint bona castrensis vel
quasi castrensis, vel sui juris publicè ap-
pareant, vel pecunia sit vestra in commo-
dum patrum, aut hi soliti fuerint pecu-
niam à filiis acceptam solvere, vel in casu
quo ipsi debuissent sumptus facere, vel
fili ex mutuo facti sint ditiores. Vide
Castro Palao sup. & alios. De mutuo fa-
cto civitati vel Ecclesie vide eundem
p. 5.

6.
Quid sit
usura.

Usura (quæ alias sumi frequenter solet
in bonam partem) interdum sumitur pro
ipso lucro usurario; indeque dicitur quis
debere vel solvere usuras. Interdum pro
ipso contractu, seu pacto de lucro tem-
porali supra sortem reddendo præcisè ra-
tione mutui. Unde lucrum usurarium exi-
gitur tamquam foret debitum ex justitia,
quantumvis revera non debeatur, quate-
nus nimirum exigitur ex titulo, quo cete-
ra debita justitiæ, puta ex pacto seu con-
tractu. Quia verò suo modo usura etiam
reperitur in alijs contractibus, uti circa
cambia notavit *Zypaus l.3. Consult. Tit. de
empt. & vendit. Consult. 6.* (idemque est in
venditione ultra justum pretium ob dila-
tam, aut emptione infra justum ob anti-
cipatam solutionem) dividi solet usura in
expressam, quæ cernitur in mutuo, sitque
verbis aut signis æquivalentibus: & im-
plicitam, seu (ut vulgò loquuntur) pal-
liatam, quæ nempe tegitur pallio alterius
contractus. Quando autem animus usura-
rius est merè internus, puta quando lu-
crum usurarium intendit mutuans, etsi ex-
terius id in pactum non deduxerit, dicitur
usura mentalis. Usura expressa seu lucrum
illius aliter dicitur fœnus, quasi fœus &
fructus rei in mutuum datus, attamen in-
fœlix, utpote rei sterilis. Pecunia verò
sub uluris data fœnebris vocatur; & fœ-
nus exercentes fœneratores: à quibus
proinde distingui videntur ceteri usu-
rarii palliati.

Alia et-
pressa sit
tacita seu
palliata.

Quid mu-
tuus sit.

Quid sit
mutuum
datus, qui
mutuatarius.

Usuram esse peccatum, est de fide ex
Concilio Viennensi (& refertur *Clem. uno de Usuris*)
Usura) contra Schismaticos Græcos, &
Carolus Molinam Jurisconsultum, &
demptis impijs erroribus, nominatissimum
(cujus Scripta, quantumvis specialiter
inhibita, cum passim his in locis Practi-
corum terantur manibus, considerandum
apparet ijs, quorum interest, num hinc
malo difficulter remediabili præferenda
permissio operum præviâ correctione) de-
fendentem moderatas usuras; ut refert *Lu-
go disp. 25. sect. 2. n. 8.*

7.
Usura sit
peccatum
contra
deum.

Prohibita porro est usura, non so-
lùm jure Ecclesiastico (de quo constat
ex decreto 14. *quæst. 3. & 4.* & Decre-
talibus *Tit. de Usuris*, & *Clem. de
Usuris*) sed etiam jure divino: & qui-
dem juxta *Alexandrum III. c. Quia*

8.
Usura sit
peccatum
contra
deum.

Qu. I. Quid Mutuum, Quid Usura & Qualiter Prohibita. 415

in omnibus, & c. Super eo de Usuris, & Urbanum III. 10. Confessio. eod. in utriusque Testamenti pagina. Nam in primis Ezech. 18. aperte docetur damnum ad usuram morte moriturum, velut qui fecerit rem detestandam. Et Psal. 14. in montem Domini ascensus dicitur, qui pecuniam suam non dedit ad usuram. Ubi supponitur divina prohibitio usurae juxta Nicenum relatum c. Quoniam multi d. 47. Et Psal. 54. iniquitas civitatis consideratur ob injustitias, & quia non defecit de plateis ejus usura & dolus. Circa quae advertendum, esse non desumi ex ipso textu legis veteris judicialis, adeoque potius supponi prohibitam usuram ex lege divina morali seu naturali. In Evangelio quoque Lucae 6. dicitur: Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes. Ubi supponitur praecipuum esse, ut nihil supra sortem speretur ex mutuo, prout intellexit Urbanus III. supra & Leo X. sess. 10. Concilii Lateran. paulo post mit. Quamvis autem plerique exponant hoc sensu, ut consilium detur de mutuo, etiam sine spe similis beneficii recuperandi: ad hoc tamen nos Christus hortatur, quod magis elonget ab illicitis usuris, ut notat Estius in dilectum.

Jure naturali, Decalogi scilicet, Non furum facies, esse interdum usuram colligitur specialiter ex eo, quod Judaeos seu non baptizatos, Ecclesia (cujus jurisdictioni tales non substant, & qui non ligantur praecipis Christianis, neque etiam judicialibus aut ceremonialibus Judaeorum, dudum abolitis) cogat ad restitutionem usurarum. Deinde ex ratione: nam lucrum usurarium caret justo titulo: sive mutui (quod veluti contractus onerosus exigit utrimque aequalitatem, quae consistit in compensatione sortis acceptae) sive usus rei mutuatae (quae ab ipsa re quoad aestimationem non distinguitur, spectatque ad mutuatarium, quamquam ipsius rei dominum) sive donationis liberalis, quam non intendit mutuatarium; utpote etsi aliquando volens, tamen non intendens donare liberaliter, sed vi pacti onerosi, quod init merito in vitus, ut obtineat rem mutuata, qua indiget.

Nec obstat quod Deuteron. 23. dicitur: Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam &c. sed alieno. Nam postremum Genti avara, etiam hodie usuris inhiant, merè permittitur causa vitandi majoris mali erga fratres; aut certè id licuit juxta Nonnullos Judaeis respectu alienigenarum; quibuscum eis erat bellum, titulo sive justitiae belli, sive divina dispensationis, sive concessionis dominii à Deo factae in tantum bona. At c. 15. & 28. promittitur tanta Israelitis benedictio, ut possint aliis fenerari, id est, mutuum dare, & Herincx Sum. Theol. Pars III.

ipsi non indigeant ab aliis foenus seu mutuum accipere. Unde verba textus c. 15. habent: Fenerabis (Hebraea & Septuaginta habent, Mutuum dabis, idque colligitur ex posteriori parte, quae sequitur) Gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum.

Non obstat etiam quod jus Civile indigestis, immo & Codice, usuras non solum permittit, sed etiam actionem ad illas tribuat. Servato modo secundum qualitatem negotiorum & personarum praescripto. Unde aliae usurae erant centesima, quae maxima, & permittebantur trajicientibus merces per mare, aliae trientes, quae illustribus personis permittuntur, aliae bessales, quae permittuntur negotiatoribus, aliae semisses &c. Resp. enim, ipsum quantum usuras approbat esse correctum per Canones. Nonnulli tamen censent illas per Justinianum, quatenus probat quatuor prima Concilia Oecumenica, esse prohibitas. Quod non placet, Zoesia in ff. de Usuris num. 9. qui tamen admittit, ipsum non tam probasse, quam permittisse usuras, ut interdum permittuntur lupanaria. Prohibitus equidem est jure Codicis L. Sancimus C. de Usuris rei judicatae anatocismus quasi partus repetitus, hoc est, usurae usurarum annuatim non soluturum. Ut verò stylus Legum intelligatur.

Notandum sortem omnem ad centenario numerum revocari, cujus pars centesima, si singulis mensibus solvatur, est maxima usura in certis casibus jure Civili admittitur, quae est annue duodecim in centum, & spatio consequenter centum mensium exaequat ipsam sortem. Quod lucrum vocant assen usurarium Juniperiti. Qui proinde as duodecim partibus seu uncis constabat. Inde quilibet unus aureus in centum annuatim pendebatur, unciaria usura dicebatur: si bini, sextans: si terni, quadrans: si quaterni, triens: si quini, quincunx: si seni, senus, quasi dimidia assis: si septeni, septunx: si octo, bes seu bessalis, si novem, dodrans: si deni, dextans: si undecim, denunx: si duodecim, as, qui & usura centesima, sic dicta, quod quantitas menstrua sit centesima pars sortis. Veteres enim stipulabantur usuras in singulis mensibus.

Notandum praeterea Usuras à Jurisprudentis alias appellari compertorias, quae sunt ipsum licitum interesse damni emergentis vel lucri cessantis (de quo postea) alias punitorias, quae sunt debita ex poena conventionali (de qua ante) alias lucratórias, quae sunt proprie ac simpliciter dictae & illicitae usurae; de quibus Theologi agunt.

Petes, an necessarid peccet, qui mutuum petit sub usuris? Resp. Neg. si petat, non quidem quae usurarium, sed quae sub usuris dandum novit, quando nimirum gravis

11.

Jus Civile quatenus approbat usuras, correctum per Canones.

Anatocismus etiam in Codice prohibetur.

Quid Usura centesima, bessalis, triens &c.

Sola lucratória non compensatoria aut punitoria, propria est usura.

13. An liceat petere mutuum sub usuris.

9. Immo & naturali.

10. Explicatur hinc Deuter. 23.

est indigentia mutui. Quæ quidem excusat petentem à sceneratoro, etsi aliàs non parato. Si tamen gravis causa absit, est peccatum grave scandalum. Quod etiam videtur locum habere, si absque necessitate vel rationabili commodo petatur ab eo, qui aliàs est paratus: etsi Varii non agnoscant in hoc casu gravem culpam, quantumvis peteretur mutuuum animo illud insumendi in pravos usus v. g. ludos, commessationes &c. Videri possunt dicta de Scandalo in materia de Peccatis in communi *disp. 7. q. 9. s. 2.*

14. *Antichresis quid, & an usuraria.*

Ex præmissis sequitur I. fructus rei oppignoratæ si fructifera sit, non posse per pactum (quod vocatur Antichresis) cedere mutuantibus, sed alijs titulis seu vero interesse (quod si adsit, cessat quaestio) sed debere computari in sortem, ut vitetur usuraria labes: cum enim injustè acciperetur lucrum supra sortem, etiam injustè loco illius acciperetur fructus pignoris. Ideoque pactum istud, etsi probatum *L. 11. s. 1. ff. de pignor. reprobatum est c. 6. de pignor. & c. Conquestus, de Usuris.*

15. *An etiam in casu quo feudum est à vasallo oppignoratum non prodest priusario.*

Excipitur c. *Conquestus cit. & c. 1. de feudis*, casus, quo feudum est à vasallo datum in pignus domino directo; idque non tam ex vi mutui, quam quod ex natura feudi juxta consuetudinem receptam sit ei hujusmodi conditio annexa, ne res apud dominum directum existens alteri fructificet; prout & alijs casibus usufructus feudi ex ejusdem institutione redit ad dominum directum, immo cum propria proprietate consolidatur. Deinde durante isto tempore vasallus eximitur ab obligatione obsequii personalis, cujus intuitu fructus feudi ei competunt. Quod communis DD. sententia ob similitudinem extēdit ad fundum emphyteuticum. Advenit quoque Doctores proprietarium obligari ad compensandum vasallo fructus, qui prudentis arbitrio correspondent meliorationi per ipsum factæ vel pecuniæ pro feudo solutæ, aut obsequijs, quibus remunerandis datum fuit: eò quod hæc propria sint feudatarii seu vasalli.

16. *An item in casu possessionis à Socero data in pignus pro dote.*

Præterea c. *Salubriter, de Usuris* dicitur: *Sane generum ad fructus possessionum, qua sibi à Socero sunt pro numerata dote pignori obligata, computandos in sortem, non credimus compensandum: cum frequenter dote fructus non sufficiat ad onera matrimonii supportanda.* Circa quem Canonem variè Doctores laborant, dum alii licentiam id agendi fundant in concessione speciali Pontificis, quam verba non significant: alii in præsumpto lucro cessante vel damno emergente: alii in præsumpta loceri voluntate donandi: alii aliter illum expli- cent apud *Castro Palao d. 4. p. 20. ubi n. 7. cum Molina, Lessio & alijs*, quos citat,

verius censet, fructus pignoris dote non solutâ inrim concessos censeri, non tantum ad dotis securitatem, sed etiam tamquam partem ipsius dotis ad onera matrimonii sustinenda, ideoque cessare vitium usuræ vel antichresios.

Sequitur II. licitè ratione mutui sperari juxta Doctores communiter aliquam utilitatem, si nil aliàs indebitum ex justitia exigatur vi pacti, sed solum quaeratur officium gratitudinis seu liberalitatis: quia lucrum istud non provenit ex pacto mutui, sed ejus occasione ex liberali alterius voluntate seu affectu: necque huic injicitur aliud vinculum, quam quod mutuuum secum adfert, seu quod ex natura rei inerit, scilicet gratitudinis pro beneficio. Etsi ob periculum subinde latens animi usurarii, & majorem oppositi perfectionem, sit suadendum consilium Christi *Luca 6. Mutuum date, nihil inde sperantes*, intelligendo cum Varijs ibi suadei dationem mutui, etsi nullum reciprocum beneficium speretur; cum hæc spes valde diminuat meritum, reddatque opus etiam peccatoribus & perveris commune.

Non posset tamen juxta Doctores passim obsequium gratitudinis si proprie dictum pactum deduci, citra labem usuræ: eum obligatio ista sit pretio æstimabilis, & sortem excedens. E contra nullum foret usuræ periculum, si paciscaris de re nihilominus eodem modo debita ex justitia, cum per hoc non imponatur alteri novum onus, adeoque non fiat ei injuria, utpote qui rem illam citra injuriam negare nequeat, quantumvis aliud pactum (quod etiam independentè à mutuo iniiri poterit) secludatur. Quare id ipsum non est pretium mutui (utpote quod mutuatario non est liberum, sed ab eo jure debitum) sed injustæ vexæ redemptio.

Sequitur III. esse usuram, si quis ratione mutui alterum velit obligare ad frequentandam ejus officinam, molendinum &c. ista enim obligatio excedens sortem est pretio æstimabilis, ac de re indebita ex justitia: est quod debita sit titulo amicitie vel gratitudinis. Idemque est, si mutuantis stipuletur officium ex sola charitate debitum, idque non solum si stipuletur, ut fiat gratis, quod aliàs pro salario, sed etiam ut fiat pro debito stipendio; ob antecedentem nempe servitutem & obligationem justitiæ pretio æstimabilem. Secus foret, si solum exigatur officium gratitudinis vel charitatis absque inspectione novi vinculi. Item juxta *VViggers c. 6. dub. 8.* si mutuas eodem tempore egens re vel operâ alterius, exigeret sibi simul præstari simile nec magis incommodum benevolentie officium, potest nolentem repellere tamquam indignum beneficio mutui, quamvis etiam

17. *An ex mutuo licet sperare reciprocum officium gratitudinis.*

18. *Quis sit sum debitum, an res nihilominus sit debita.*

19. *An possit mutuantis obligari ad frequentandam officinam.*

Aut ad opus ex charitate debitum.

etiam non posset alterum per pactum civile ad id ex incontinenti præstandum obligare; ut nec ad remutuandum postea in simili occasione, quod quid. Varii contradicant.

20. An possit præfigi cessatio à frequentanda officina tamquam terminus reddendi mutuum.
Possit nihilominus juxta *Gabrielum, Angelum, Adrianum, Lessium, Rebellum, Filium* (quos refert & sequitur *VViggers sup.*) & alios passim, mutuuario præfigi terminus reddendi mutuum, quando definit officinam tuam frequentare, domum tuam conducere &c. eò quòd per hoc non obligetur mutuarius ad aliquod dandum supra sortem, sed præfigitur ei conditione terminus concessi, & solvendi mutui, quem poterat mutuans per libitum suo præfigere. Hoc tamen negatur à *Cajetano, Bonacina, &* quibusdam alijs, ut refert *VViggers sup.* Et planè habet saltem speciem mali plerumque, quatenus indirectè sic stringitur mutuarius pecunijs indigens ad operas, ad quas directè stringi non poterat, idque in fraudem usuræ. Quia viâ etiam posset mutuans Principi mutuuario imponere terminum reddendi mutuum, quando cepit exigere à mutuante gabellas (quod etiam admittit consequenter *Castro Palao d. 2. p. 11.*) etsi non posset obligari vi mutui ad te liberandum; ad quod quidem præfixione talis termini non obligatur directè, sed ad solvendum mutuum pro tali tempore. Immo consequenter non apparet, cur sine usura non posset terminus præfigi mutuo, et ipsam tenearis reddere, quando v.g. ultimâ die cujusque mensis defines gratis donare certam pecuniæ quantitatem. Quod tamen difficile est, & planè in fraudem usuræ.

21. Quid censendum, si excessus sit vel existimetur gratia donatus.
Sequitur IV. Mutuantem teneri ad restitutionem lucri excedentis sortem, & non liberaliter donati. Quòd si ex errore putet bonâ fide datum esse liberali animo, excusatur quidem per accidens eâ durante, re tamen compertâ tenetur postmodum restituere in quantum factus est peior. Ad procedendum verò rectè in hac re, debent concurrere signa seu circumstantiæ, quæ generent prædens iudicium de gratiâ & liberali donatione alterius; puta si mutuans nil se exigere insinuarit, & tamen alter hilari vultu sponte præsentet vel etiam obrudat honorarium. Debet autem semper mens offerentis, dum non satis constat, explorari. Aliàs in vero dubio retineri non posset, nisi fortasse interim dum mens alterius indagatur. Quòd si mutuarius verè liberaliter donasset, & mutuans existimaret esse sibi datum ex obligatione mutui, teneretur quidem ratione erroneæ conscientiæ, eâ durante; à parte rei tamen non teneretur, sive quia implicitè acceptavit oblatum meliori modo quo potest, sive saltem quia postea re cognitâ semper potest acceptare tamquam donatum. Sicut

Herincx Sum. Theol. Pars III.

non teneretur ad restitutionem, qui afferret rem, quam postea deprehendit esse suam, vel sibi donatam. Ideoque *L. 46. ff. Per contrarium ff. de furtis*, dicitur furtum facere, ex parte scilicet conscientiæ, non tamen furti obligari, scilicet quantum ad actionem sed restitutionem, qui facit domino volente, quem putabat invitum.

Quod si denique mutuans intendat lucrum tamquam debitum, & tali animo, sive perspecto sive præsumpto, etsi non in conventionem deducto, se conformans mutuarius lucrum tribuat, indubiè tenetur ad restitutionem accepti, ut clarè patet ex c. *consuluit de Usuru*. Quod Doctores de hoc casu intelligunt. Ibi enim usurarius declaratur, qui non aliàs mutuo traditur, eo proposito mutuum pecuniam credit, ut, licet omni conventionione cessante, plus tamen sorte recipiat. Similiter is, qui (ut vulgò dicitur) non aliàs parabolam juramenti (id est, prorogationem mutui, ultra tempus juramento mutuatarij stipulatum, ut notat *Abbas ibidem*) concedit, donec, quamvis sine exactione, molumentum aliquid inde percipiat.

Et ratio est: quia utrimque est mens usuraria, deficitque titulus: cum non sit lucrum istud debitum, neque etiam gratis seu liberaliter præstitum. Vide *Lessium cap. 20. dub. 6.*

Dubitarur verò, an usurarius acquirat dominium lucri usurarii. Affirmant *Paludanus, Adrianus, Henriquez &* alii, ut refert *Castro Palao d. 4. p. 25.* Et refertur communiter *Scotus 4. d. 15. q. 2. nu. 26.* ubi ad argumentum sibi objectum, quòd mutuarius in usurarium voluntariè transferat dominium, adeoque hic non habeat alienum, Respondet: *Etsi* vel esto transferat dominium, tamen recipiens tenetur restituere. Tamen autem non tam affectivè ibi *Scotus* loquitur, quam independenter ab hoc, argumentum dissolvat: nihilominus sententia ista reverà non est improbabilis, & novissimè eam tradit *Franciscus Bona Spei de f. tit. d. 9. dub. 4. §. 5.* respondens, usurarium acquirere usurarium dominium transiens (quod alii imperfectum vocant) sive priori domino reddendum, aut cum obligatione ei reddendi; sed (ut præmittit) contra *Scotum*, non acquirere usurarium dominium permanentem. Itaque juxta ipsum *Scotum* (quem rectè legimus non potuit, & ista scribere) asseruit dominium permanentem, non tantè transiens, quod sit nimirum conjunctum cum obligatione reddendi. Quod quidem nimis crassum, immo apertè erroneum vel hæreticum foret, & diametraliter diceretur verbis *Scoti* mox relatis; neque in mentem sanam Doctoris catholici, non dicam *Subtilis*, sed vel medicèriter exuditi cadere potuisset.

22. Restitutio lucri quando facienda, etsi sine conventionione datum fuerit.

23. An usurarius acquirat dominium usurarium. Opinio affirmans.

Scotus explicatur. Male dicitur de usurarium dominium permanentem.

Præmissa
opinio sus-
detur.

Suadet eadem doctrina cum *P. Bone Spei*: eò quòd ad translationem præfati domini sufficere videatur bona fides mutuatarii usuras dantis, uti sufficit in emptore ad transferendum dominium injusti pretii. Quod *Cajetanus, Bannez, Arrago* apud *Castro Palao sup.* etiam concedunt in rebus consumptibilibus, quæ scilicet functionem recipiunt; sed absque solido & peculiari fundamento in ijs concedunt, quod in ceteris negant.

24.
Opinio in-
gans.

Communis nihilominus doctrina contradicit, quasi voluntas mutuatarii, utpote nec liberalis, nec citra liberalitatem fundata in causa seu titulo legitimo (qui de jure ultra traditionem videtur requiri arg. *L. Traditio 20. & L. Numquam 31. ff. de acquir. rer. domin.* Et *Instit. de rerum divis. §. 40. Per traditionem*) non sufficiat ad translationem domini, etiam si accedat traditio.

Ejusdem li-
nitatio.

Admittunt tamen passim Doctores hujus opinionis usurarium acquirere dominium imperfectum pecuniæ usurariæ, sive illam unâ cum forte mixtam ei tradat mutuatarius (quod satis clarum apparet; cum sit dominus majoris partis, nec appareat de una parte potior ratio, quam de altera) sive illam ipse usurarius misceat forti reddendæ aut alteri propriæ pecuniæ, ob similem rationem, & *L. Si alieni 78. ff. de Solutionib.* Quod etiam ad pecuniâ furtivam alteri mixtam Doctores passim extendunt. Vide *Castro Palao sup. & disp. de Just. in genere p. 21.* Eatenus tamen est imperfectum; quòd per mutuatatum possit implorari à iudice divisio, quodque hoc invito nequeat mutans disponere de parte seu quantitate debita mutuatario, nisi subrogando similem. Unde etiam mutuatario tamquam dominium partialiter retinenti concedit *Lessius cap. 20. dub. 18. præferentiam* ante alios creditores. Fatentur præterea usurarium, etiam non fiat dominus rei usurariæ suis non permixtæ, adeoque nec fructuum (excipe mercè industriales) illius, fieri tamen dominum pretii ex venditione rei usurariæ accepti ab emptore bonæ fidei: nam juxta *L. 48. §. fin. ff. de Furtis, Nummus qui redactus est ex pretio rei furtiva, non est furtivus.*

Et declara-
tio.

Petes I. an mutuum acceptum sub usuris possit quis in alterum à se mutuum petentem transferre? Afferit *Angelus, Silvester, Saa, Molina, Lessius* ut refert *Castro Palao d. 4. p. 12.* Qui tamen rectius negat cum *Navarro, Lopez* & alijs, quos citat, supposito quòd præterea aliud damnum æquivalens ex carentiâ pecuniæ secundus mutans non præiatur: eò quòd hic onus suum nequeat transferre in alterum nisi pariter transferendo mutuum, per ipsum tamquam dominum pecuniæ de novo concedendum, non autem per primum mutuantem: ex mutuo autem hoc non potest lu-

25.
An mutua-
tarius possit
in alterum
transferre
mutuum
sub usuris
acceptum.

trum petere, sed indemnitate; damnum porro non patitur ex datione hujus mutui, sed ex acceptance prioris, quod ipsum stringit ad solvendam usuram.

trum petere, sed indemnitate; damnum porro non patitur ex datione hujus mutui, sed ex acceptance prioris, quod ipsum stringit ad solvendam usuram.

Petes II. An possit fieri pactum de reddendo mutuo in eadem quantitate, v.g. de reddendo modio frumenti, si modius fuerit mutuo datus? Resp. quando nihil aliud expressum est, tacite ex mente contrahentium censeri id ipsum conventum in mutuo, adeoque reddi posse & oportere modium frumenti, sive valor frumenti sit major, sive minor.

In pecunia verò, nisi aliud exprimat, censetur mens esse contrahentium, ut reddatur tantumdem quoad valorem, sive in eadem, sive in alia specie monetæ. Possent tamen mutans stipulari de reddendo valore in eadem specie monetæ, v.g. in ducatis aureis. Quando satisfaciet quidem mutuatarius reddendo valorem, esto non quantitatem, si contingat valorem istius specificæ monetæ accrevisse. Solet nihilominus in his regionibus attendi valor diversus, currentis scilicet, & permissus per Edicta regia: item valor secundum mores Hollandicos, vel Leodienfes, aut Geldricenses, qui non conveniunt cum Brabantinis; isque qui spectatur in dando, etiam spectatur in reddendo mutuo. Posset denique in pactum mutui deduci non tam valor pecuniæ, quam quantitas, uti in frumento, dando v.g. mutuo centum ducatos aureos in specie reddendos: quando etiam ij sunt ita restituendi, sive valor sit idem, sive varius, major minorve.

Et hæc quidem regulariter locum habent, sic ut etiam quod tacite contractui inest, possit expressè in pactum deduci supponendo saltem (quod ordinarium est) pactum esse, in futuro tempore augmentum vel decrementum valoris. Quò etiam facit *c. Naviganti, de Usuris §. Ille quoque*.

Sed difficultas est, an eadem monetæ & frumenti quantitas sit reddenda, aut in pactum justè deducibilis, quando valor contractui moraliter scitebatur augendus aut minuendus. Afferunt Varii generatim, ratione desumpta ex causa mutui in quo exigitur idem, quoad fieri potest, quantum ad bonitatem, scilicet intrinsicam: propter quod talis conditio tacite inesse censetur, quæ proinde potest expressè deduci in pactum. Quòd si mutuatarius se gravatum sentiat, inquit *Viggers c. 6. dub. 16. in fine* aliam speciem contractus, v.g. emptoris dilata solatione juxta regulas istius contractus.

Alii tamen Doctores communiùs id quidem admittunt in casu, quo mutans decreverat rem suam eò usque servare (detractâ æstimatione laboris, periculi & expensarum in conservatione rei alioquin ab eo adhibendarum) ut se indemnem servet: non tamen aliàs; eò quòd exigendo tantumdem

26.
Ordinatio
in mutuo
censetur
pactum de
reddendo
eadem
quantitate,
vel si per-
mutuatarius sit
de variis.

27.
An in lo-
cum boni
est certis
prævidentibus
valoris rei
mutuata
variatio.
Sententia
affirmati.

28.
Secundum
negans de-
claratum.

Qu. II. Quibus Titulis liceat Mutuanti accipere Ultra sortem? 419

dem in quantitate reddendum, plus exigere, adeoque acciperet, quam dedit, cum oneris inaequalitate (quam iustitia contractibus onerosi excludit) in ipsis contractibus. Nisi fortasse pars magis gravata liberaliter in onus consentiat. Ut alia proinde, etsi stipulatus foret redditionem monetæ ejusdem speciei, tali casu ipsa quidem reddenda foret, sed tantum secundum valorem, non secundum quantitatem. Quare consequenter dicendum esset, in simili casu ne tacite quidem inesse conditionem de illa reddenda: nam sane, quod tacite inest, potest expresse apponi citra injustitiam. Per quod corruit fundamentum *Viggers*. Loquantur tamen Doctores de augmento valoris pecuniarii, quod non sit velut mere nominale (prout frequenter est, dum proportionate idcirco augeri solet pretia mercium) sed quod sit velut reale, in quantum scilicet plus per eandem monetam comparari potest, quam ante.

In casu vero certo præcogniti decrementi valoris rei mutuatae, Auctores contrariae Sententiae consequenter docent, mutuanti debere nihilominus eadem quantitatem esse contentum. E contra alii consequenter sententur, cum posse pacisci, ut reddatur quantitas major, seu presentis valori correspondens, ne minus recipiat, quam dedit, utque non teneatur subire hoc incommodum, qui è contra sentire nequit commodum aucti valoris.

29. An si moneta ejusdem speciei sit ex pacto reddenda, nam satis sit reddere, nisi interest exaustroriam.
Petes III. An si mutuo inito de reddendis totidem nummis ejusdem monetæ, contingat istam monetam prohiberi, sic ut amplius nil valeat, quam massa quædam argenti (uti circa martas Hispanicæ aliquando hic contigit) satisfaciat nihilominus mutuanti totidem postea reddendo? Afferit *Maldernus Tr. 5. c. 3. sub. 20*. Sed ratiùs negatur: eò quod principalis intentio contractuum versetur circa mutuum solvendum in communi pecunia, cujus quoniam variæ sunt speciei, eligitur ista particularis, quæ eam destinat esse pecunia, nequæ per illam satisfieri præmissa intentioni magis, quam si tantumdem redderetur argenti carentis sigillo, quo talis moneta moraliter caret, quatenus cessat acceptatio legalis ad commercia publica. Unde perinde est, ac si nummi tales amplius nulli extarent: quo tamen casu indubiè deberet mutuarius solvere alios nummos æquivalentes.

QUESTIO II.

Quibus ex titulis liceat mutuanti accipere ultra sortem?

30. Tituli mutuo conjuncti esse possunt, damnum emergens, lucrum cessans, periculum fortis, & quidam similes.

Damnum emergens locum habet in rebus jam acquisitis, puta si occasione pecuniæ mutuata non possis domum ruituram reparare, vel causam justam in judicio prosequi, vel alimenta cogaris carius emere, vel defectu frumenti nequeas agrum seminare, &c. Lucrum cessans est carentia justiciæ aliàs acquirendi, occasione ex mutuo. Uterque hic titulus comprehenditur sub nomine interesse *L. Un. C. de sententijs, que pro eo quod interest profervuntur*.

Quid damnum emergens.

Quid lucrum cessans.

Hi tituli, si verè subint, & ratione mutui oriuntur, potest mutuans juxta communem & veram sententiam (etsi olim variè, præsertim Canonistæ contradixisse referantur) aliquid recipere supra sortem, ipsum deducendo in pactum: merito enim mutuans, uti & Montes, stipulantur suam indemnitate. Neque ratio patitur, ut mutuans gravamen istud teneatur subire, sed potius ut ipsi mutuarii, in quorum commodum cedit mutuum. Sunt denique tituli hi à mutuo distincti, & pretio æstimabiles. Quare tunc nil recipitur ultra sortem ratione mutui.

31. Ex his titulis etiam in pactum deductis potest quid exigi supra sortem.

Et quamvis in contrarium referatur *Scotus 4. d. 15. q. 2. n. 26*. Nam ibi juxta *Cavelum in Scolio* solum vult non esse constitutum pretium super periculo ob speciem mali, prout explicatur *D. Thomas q. 78. a. 2. ad r.* Deinde loquitur de pacto, quod semper in mutuo addi posse, intendebatur per argumentum allegatum ad justificandas generatim usuras: constat autem non semper esse locum tali periculo interesse, & quamquam foret, adhuc non fore locum pacto, si (ut mox dicitur) mutuarius de periculo nolit pacisci, paratus refundere, si quid interesse deprehensum sit. Alioquin *Scotus num. 18*. apertissime communem doctrinam tradit, dicens: *quandoque licet accipere ultra capitale ex pacto, quod subdit tripliciter posse fieri. Secundus autem modus, quo id licet secundum ipsum est ratione interesse. Debitor enim ex cuius solutione creditor notabiliter damnificatur tenetur de justitia satisfacere creditori de interesse.*

Oppositum male adscribitur Scoto.

Potest autem in pacto deduci ipsum damnum emergens vel lucrum ratione mutui cessans, quod reperietur postea evenisse: & tunc est à mutuatio præstandum, quancumque id evenierit, si autem id non appareat evenisse, liber est. Potest quoque mutuans (si mutuarius ita cupiat, cui alioquin liberum esse debet, experiri aleam eventus) ab initio pacisci de damno vel cessante lucro, quantum valet probabilis eventus, seu periculum damni, vel spes justiciæ cessantis, sic ut mutuarius solum teneatur ad summam taxatam, sive tanti, sive pluris, sive minoris interesse contingeret. Cum enim possit mutuans stipulari indemnitate, quidni incertum ejus eventum ad certum pretium bonâ fide redigere, sicque aleam eventus vendere?

32. Interesse duplici modo potest in pactum adduci.